

РАДА СУДДІВ УКРАЇНИ

01601, м. Київ, вул. Липська, 18/5, тел.: (044) 277-76-29, факс: (044) 277-76-30

01 березня 2019 року

м. Житомир

Р І Ш Е Н Н Я

№ 12

Система правового захисту суддів, соціального захисту і побутового забезпечення суддів та їхніх сімей встановлена Законом України «Про судоустрій і статус суддів», положення якого узгоджуються з вимогами міжнародних актів щодо незалежності суддів і спрямовані на забезпечення стабільності досягнутого рівня гарантій незалежності суддів, які є необхідною умовою здійснення правосуддя, а також гарантією поваги до гідності людини, її прав та основоположних свобод.

Визначені Конституцією та законами України гарантії незалежності суддів є невід'ємним елементом їх статусу та поширюються на всіх суддів України. Такими гарантіями є надання їм за рахунок держави матеріального забезпечення (суддівська винагорода, пенсія, щомісячне довічне грошове утримання тощо) та надання їм у майбутньому статусу судді у відставці.

Таким чином, конституційний статус судді передбачає достатнє матеріальне забезпечення судді як під час здійснення ним своїх повноважень, так і в майбутньому у зв'язку з досягненням пенсійного віку чи внаслідок припинення повноважень і набуття статусу судді у відставці.

Організація матеріального забезпечення суддів після досягнення ними пенсійного віку, умови і порядок його надання врегульовані загальними законами України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи», а також спеціальними законами України, які встановлюють умови пенсійного забезпечення, відмінні від загальнообов'язкового державного страхування – «Про судоустрій і статус суддів», «Про державну службу».

Конституційний Суд України також у своїх рішеннях неодноразово висловлював свої юридичні позиції з питань матеріального забезпечення суддів як невід'ємної складової їх статусу.

Узагальнюючи ці юридичні позиції слід відзначити, що незалежність суддів є невід'ємною складовою їхнього статусу, конституційним принципом організації та функціонування судів і професійної діяльності суддів; незалежність суддів полягає передусім у їхній самостійності, непов'язаності при здійсненні правосуддя будь-якими обставинами та іншою, крім закону, волею; положення Конституції України стосовно незалежності суддів, яка є невід'ємним елементом статусу суддів та їх професійної діяльності, пов'язані з принципом поділу державної влади та обумовлені необхідністю

забезпечувати основи конституційного ладу, права людини, гарантувати самостійність і незалежність судової гілки влади.

Конституційний статус суддів, які здійснюють правосуддя, та суддів у відставці передбачає їх належне матеріальне забезпечення, яке повинне гарантувати здійснення справедливого, незалежного, неупередженого правосуддя.

Гарантуючи незалежність суддів, держава зобов'язується її забезпечити, зокрема, через матеріальний і соціальний захист, що включає гарантію виплати щомісячного довічного грошового утримання суддям у відставці.

Довічне грошове утримання суддів є особливою формою соціального забезпечення суддів, зміст якої полягає у гарантованій державою щомісячній звільненій від сплати податків грошовій виплаті, що слугує забезпеченню належного матеріального утримання суддів, у тому числі після звільнення від виконання обов'язків судді; щомісячне довічне грошове утримання судді у встановленому розмірі спрямоване на забезпечення гідного його статусу життєвого рівня, оскільки суддя обмежений у праві заробляти додаткові матеріальні блага; особливість щомісячного довічного грошового утримання полягає у правовому регулюванні, а також у джерелах його фінансування.

Рішенням XV чергового З'їзду суддів України від 07 березня 2018 року доручено Вищій раді правосуддя, Раді суддів України вжити заходів щодо усунення дискримінації суддів у відставці у частині виплати та перерахунку довічного грошового утримання.

Відповідно до статті 133 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» Рада суддів України є вищим органом суддівського самоврядування та діє як виконавчий орган з'їзду суддів України, розробляє та організовує виконання заходів щодо забезпечення незалежності судів і суддів, правового захисту судів, соціального захисту суддів та їхніх сімей.

У зв'язку з викладеним, Радою суддів України досліджено наявність проблемних питань соціального забезпечення суддів, а також визначення напрямів удосконалення соціального забезпечення носіїв судової влади.

За наданою Пенсійним фондом України інформацією, загальна чисельність осіб, які отримують пенсію/довічне грошове утримання відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» становила 2670 осіб станом на 01 січня 2017 року, 3108 осіб станом на 01 січня 2018 року та 3294 особи станом на 01 січня 2019 року.

Середній розмір призначених місячних пенсій/довічного утримання на ці дати становив: 22 тис. 033,60 грн. станом на 01 січня 2017 року, 24 тис. 722,27 грн. станом на 01 січня 2018 року та 28 тис. 702,37 грн. станом на 01 січня 2019 року.

За даними звіту про виконання бюджету Пенсійного фонду України загальна сума видатків на виплати суддям у відставці, призначені згідно із законом України «Про судоустрій і статус суддів» становила 900,9 млн. грн. у 2017 році та 1029,4 млн. грн. у 2018 році, що склало 0,3% від загальної суми виплачених коштів.

Також Пенсійним фондом України повідомлено, що при застосуванні частини третьої статті 133 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»

органами Пенсійного фонду України враховується рішення Конституційного Суду України від 04 грудня 2018 року №11-р/2018.

За результатами розгляду листів ДСА України Міністерство фінансів України своїм листом №08040-11-10/1707 від 21 січня 2019 року повідомило, що обсяг видатків на суддівську винагороду, який був врахований на виплату суддівської винагороди у видатках Державного бюджету України на 2019 рік визначений з розміру прожиткового мінімуму 1921 грн.

Також Міністерство соціальної політики України 04 лютого 2019 року своїм листом №2230/0/2-19/54 повідомило органи Пенсійного фонду України про те, що розмір грошового утримання судді у відставці з 01 січня 2018 року визначається з розміру прожиткового мінімуму 1762 грн., а з 01 січня 2019 року – 1921 грн.

Таким чином, органами Пенсійного фонду України перерахунок довічного грошового утримання суддям у відставці з урахуванням Рішення Конституційного Суду України від 04 грудня 2018 року №11-р/2018 проводиться органами Пенсійного фонду України з 01 січня 2019 року (з розміру 1762 грн.) та з 01 лютого 2019 року (з розміру 1921 грн.), виходячи із розміру посадового окладу 15 прожиткових мінімумів.

Водночас зазначений перерахунок здійснюється відповідно до Порядку подання документів для призначення (перерахунку) і виплати щомісячного довічного грошового утримання суддям у відставці органами Пенсійного фонду України, затвердженого Постановою правління Пенсійного фонду України від 25 січня 2008 року № 3-1 (у редакції постанови правління Пенсійного фонду України від 20 березня 2017 року № 5-1), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 12 березня 2008 року за № 200/14891 (далі – Порядок 3-1).

Зазначений порядок передбачає, що перерахунок щомісячного довічного утримання проводиться з 01 числа місяця, наступного за місяцем, у якому змінилися розміри складових суддівської винагороди судді, який працює за відповідною посадою, а не з дня зміни розміру складових суддівської винагороди.

Також Порядком 3-1 передбачено, що до заяви про перерахунок щомісячного довічного утримання додається довідка про суддівську винагороду працюючого судді за відповідною посадою станом на дату, з якої відбулось підвищення розміру суддівської винагороди.

Незважаючи на те, що розмір посадового окладу суддів визначається нормативно, що дає можливість провести перерахунок довічного утримання «автоматично», існуючий Порядок фактично зобов'язує суддів у відставці звертатися за довідками про суддівську винагороду та щоразу особисто подавати відповідні заяви до органів Пенсійного фонду України.

Рішеннями Вищої ради правосуддя від 26 грудня 2017 року розглянуто питання ліквідації, утворення та реорганізації судів.

У зв'язку з цим виникають проблеми з отриманням довідок суддями, які пішли у відставку з ліквідованих судів.

Так, у ряді випадків голови судів відмовляють у видачі довідок, мотивуючи це тим, що новоутворені суди не є правонаступниками судів, що були ліквідовані.

У зв'язку з викладеним, доцільно розглянути питання щодо внесення змін до Порядку 3-1, які передбачали б, що перерахунок щомісячного довічного утримання проводиться з дня, у якому змінилися розміри складових суддівської винагороди судді, який працює за відповідною посадою на підставі довідок відповідних територіальних управлінь ДСА України, юрисдикція яких поширюється на територію, де суддя перебуває на обліку в органах Пенсійного фонду України.

До моменту розгляду цього питання варто звернути увагу голів новоутворених судів, голів територіальних управлінь ДСА в областях на необхідність виваженого підходу до вирішення питань, пов'язаних з видачею довідок суддям, які пішли у відставку з ліквідованих судів, з метою виключення випадків безпідставної відмови у їх видачі та порушення прав цих суддів.

Незважаючи на те, що ані Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 07 липня 2010 року №2453-VI, ані Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 02 червня 2016 року №1402-VIII, ані зазначений Порядок 3-1 не визначають суд, що повинен чи може видавати подібні довідки, не виключається можливість судді звернутися до суду, в якому він працював до виходу у відставку, а у разі його ліквідації, реорганізації тощо – до будь-якого іншого суду з урахуванням інстанційності, територіальності, спеціалізації.

Новоутворені суди не мають права відмовляти суддям у видачі довідок для призначення (перерахунку) щомісячного довічного утримання, оскільки Порядком 3-1 не встановлено жодного застереження щодо можливості видачі довідки судді у відставці в залежності від проходження ним кваліфікаційного оцінювання чинне законодавство не передбачає.

Перебування у штаті суду винятково суддів, які пройшли кваліфікаційне оцінювання, не є перешкодою у видачі довідок для перерахунку щомісячного довічного грошового утримання, необхідних суддям у відставці, які такого оцінювання не проходили.

Ліквідація, реорганізація чи перейменування суду, в якому раніше працював суддя у відставці, не може бути підставою для відмови у видачі іншим судом відповідної інстанційності, територіальності довідок для перерахунку щомісячного довічного грошового утримання, необхідних суддям у відставці.

Також ряд суддів у відставці вважають, що при виконанні рішення Конституційного Суду України посадовий оклад судді слід визначати з розміру не 15 прожиткових мінімумів а з розміру 15 мінімальних заробітних плат. У зв'язку з цим видачу довідки про розмір грошового утримання судді, де посадовий оклад визначається як 15 прожиткових мінімумів, такі суддів тлумачать як відмову у видачі довідки.

Слід зазначити, що Рада суддів України не наділена повноваженнями тлумачення рішення Конституційного суду України, а тому зазначені проблемні питання можуть бути вирішені виключно в судовому порядку.

Крім того, окремі судді у відставці висловлюють думку про те, що Законом України «Про судоустрій і статус суддів України» від 02 червня

2016 року №1402-VIII запроваджено дискримінаційні підходи до визначення розміру довічного утримання судді у відставці.

Зазначене обґрунтовується тим, що пунктом 25 розділу XII в редакції цього Закону передбачено, що право на отримання щомісячного довічного грошового утримання у розмірі, визначеному цим Законом, має суддя, який за результатами кваліфікаційного оцінювання підтвердив відповідність займаній посаді (здатність здійснювати правосуддя у відповідному суді) або призначений на посаду судді за результатами конкурсу, проведеного після набрання чинності цим Законом, та працював на посаді судді щонайменше три роки з дня прийняття щодо нього відповідного рішення за результатами такого кваліфікаційного оцінювання або конкурсу.

Також наведеним пунктом визначено, що в інших випадках, коли суддя іде у відставку після набрання чинності цим Законом, розмір щомісячного довічного грошового утримання становить 80 відсотків суддівської винагороди, обчисленої відповідно до положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 07 липня 2010 року №2453-VI. За кожний повний рік роботи на посаді судді понад 20 років розмір щомісячного довічного грошового утримання збільшується на два відсотки грошового утримання судді, але не може бути більшим ніж 90 відсотків суддівської винагороди судді, обчисленої відповідно до зазначеного Закону.

Водночас є судді, які успішно пройшли кваліфікаційне оцінювання, однак досягли граничного віку перебування на посаді судді, встановленого статтею 126 Конституції України (65 років). На їх думку, встановлений законом №1402 обов'язок відпрацювати три роки для отримання права на отримання довічного утримання суддів суперечить нормам Конституції України.

Крім того, судді звертають увагу й на те, що фактичний поділ суддів на тих, що пройшли кваліфікаційне оцінювання і не пройшли його не лише запроваджує дискримінаційний підхід у їх соціальному забезпеченні а і фактично підриває єдність статусу судді.

Аналізуючи зазначені доводи, слід визнати, що вони не є явно неприйнятними, оскільки законодавчо закріплені підходи у визначенні розміру посадового окладу судді, який враховується для обчислення довічного утримання судді теоретично дають підстави для тверджень до суттєвих відмінностей у грошовому забезпеченні суддів в залежності від факту проходження ними кваліфікаційного оцінювання.

Зазначена відмінність, виходячи з розміру прожиткового мінімуму на 01 січня 2019 року, відображена у таблиці:

	80 % розміру окладу судді за законом №2543	50% окладу судді за законом №1402
Місцеві суди	23052	24012,5
Апеляційні суди	25357,2	38420
Вищі спеціалізовані суди	27662,4	38420
ВСУ, ВС	29967,6	72037,5

Разом з тим, за існуючого правового регулювання жодний суддя в Україні ще не отримує довічного грошового утримання відповідно до умов, визначених Законом України «Про судоустрій і статус суддів» від 02 червня 2016 року №1402-VIII.

Відтак вищевикладені твердження є передчасними і стосуються правового регулювання, яке настане у майбутньому.

Зважаючи на викладене, це питання потребує подальшої уваги збоку Ради суддів України.

Заслухавши та обговоривши доповідь члена Комітету Ради суддів України з питань організаційно-кадрової роботи судів, органів суддівського самоврядування Моніча Б.С., керуючись частиною восьмою статті 133 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та Положенням про Раду суддів України, затвердженим X позачерговим з'їздом суддів України 16 вересня 2010 року (із подальшими змінами), Рада суддів України

в и р і ш и л а :

1. Інформацію Моніча Б.С. взяти до відома.
2. Вважати, що вжиті збоку ДСА України, ПФУ та Мінсоцполітики дії на виконання Рішення Конституційного Суду України від 04 грудня 2018 року №11-р/2018 сприяли підвищенню рівня соціального забезпечення суддів у відставці.
3. Звернутись до Пенсійного фонду України з пропозицією внести зміни до Порядку №3-1, якими передбачити, що перерахунок довічного грошового утримання судді у відставці здійснюється з дня, у якому змінилися розміри складових суддівської винагороди судді, який працює за відповідною посадою на підставі довідок відповідних територіальних управлінь ДСА України, юрисдикція яких поширюється на територію, де суддя перебуває на обліку в органах Пенсійного фонду України.
4. Звернути увагу голів новоутворених судів, начальників територіальних управлінь ДСА в областях на необхідність виваженого підходу до вирішення питань, пов'язаних з видачею довідок суддям, які пішли у відставку з ліквідованих судів, з метою виключення випадків безпідставної відмови у їх видачі та порушення прав цих суддів.
5. Продовжити моніторинг ситуації, що може скластися з виплатою суддівської винагороди суддям у відставці, після спливу трирічного терміну з дня ухвалення Вищою кваліфікаційною комісією України рішень про кваліфікаційне оцінювання.

В. о. Голови
Ради суддів України

В. О. Бутенко